

TERMINOLOŠKA BAZA *STRUNA*

1. Uvod

Jedan od mrežnih izvora Instituta za hrvatski jezik koji nisu nastali u okviru projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* terminološka je baza *Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna*.³⁶⁸ U strukturi rječničkoga članka u *TLexu* poveznica na *Strunu* vanjska je poveznica, a u *Mrežniku* se nalazi u obradi gotovo tisuću rječničkih članaka (navedena izravno pod natuknicom ili uz pojedino značenje). Povezivanje sa *Strunom* omogućuje korisniku širi uvid u semantičko polje riječi u natuknici ili izraza u podnatuknici, odnosno uvid u značenje u određenome strukovnom jeziku.

2. O *Struni*

Terminološka baza *Struna* rezultat je nacionalnoga programa izgradnje hrvatskoga strukovnog nazivlja, koji je započeo 2009. godine nakon *Projekta koordinacije*. Glavni je cilj *Strune* na jednome mjestu okupiti sustavno obrađeno nazivlje svih struka na hrvatskome jeziku (Mihaljević, Hudeček i Nahod 2009).

Izgradnja hrvatskoga strukovnog nazivlja u okviru *Strune* provodi se na inovativan i suvremen način. Obrada strukovnoga nazivlja temelji se na uskoj suradnji stručnjaka iz različitih hrvatskih istraživačkih centara, koji donose stručna znanja svojih određenih područja, te terminologa i jezičnih savjetnika iz Instituta za hrvatski jezik.

Taj se model, koji podrazumijeva pojedinačne i neovisno vođene projekte, pokazao iznimno produktivnim. Tijekom posljednjih dvaju desetljeća taj je pristup omogućio da *Struna* postane vodeća europska nacionalna terminološka baza podataka.

U *Struni* se 2023. godine nalazi se oko 50 000 hrvatskih naziva iz 32 različita stručna područja. U *Struni* se također nalazi oko 70 000 istoznačnica (sinonima) i gotovo 100 000 istovrijednica na drugim europskim jezicima.

U bazi je okupljeno nazivlje 32 struke, od čega je nazivlje 28 struka dostupno za pregled i pretraživanje na javnoj tražilici *Strune*.

2024. godine predviđen je početak rada na tri nova stručna područja nazivlje kojih će nakon završetka projekata također će biti uključeno u javnu tražilicu *Strune*.

Zapis u *Struni* predviđa obradbu u 19 polja, od kojih su naziv na hrvatskome jeziku, jezična odrednica, definicija i istoznačnica na engleskome jeziku obvezatni. Ostala se polja u računalnome zapisu popunjavaju ovisno o značajkama naziva odnosno strukovnoga jezika.

³⁶⁸ Više o *Struni* vidi na <http://struna.ihjj.hr/page/o-struni/>.

naziv brak skraćeni oblik		grana antropologija		potpodručje sociokulturna antropologija	
vrelo naziva 		stranica 		međudisciplinarni 	
jezična odrednica		rod imenica		broj muški	
definicija društveno priznata spolna i reproduktivna zajednica najmanje dviju osoba		autorski naziv ne		strana jezična odrednica 	
vrelo definicije Encyclopedia of Anthropology (2006)		stranica 1536		kontekst 	
radna definicija društveno priznata spolna i reproduktivna zajednica najmanje dviju osoba		vrelo konteksta 		stranica 	
dopušteni naziv 		radna definicija 2 društveno priznata spolna i reproduktivna zajednica najmanje dviju osoba		istovrijednica - engleski marriage	
ostali nazivi: predloženi, zastarjeli, nepreporučeni, žargonizam					
ostali jezici: njemački, francuski, talijanski, latinski, grčki, ruski, slovenski, češki, slovački, švedski					

1. slika: Prikaz dijela sučelja za obradu naziva u *Struni* (primjer etimološkoga i antropološkoga naziva *brak*)

Cilj je terminološkoga opisa normiranje naziva, što znači da se izborom i prikazom naziva u bazi preporučuje uporaba najprihvatljivijega naziva za određeni pojam. Taj se naziv u *Strunu* upisuje kao natuknica terminološkoga članka i smatra preporučenim nazivom. Pritom se popisuju i drugi istoznačni nazivi za isti pojam, no svakomu se pridružuje njegov normativni status. Razlikuju se ove kategorije naziva: dopušteni naziv, predloženi naziv, nepreporučeni naziv, zastarjeli naziv i žargonizam. Konačan je cilj predložiti jezično najprihvatljiviji naziv, odnosno naziv koji se najbolje uklapa u sustav hrvatskoga standardnog jezika, ali i u sustav nazivlja struke o kojoj je riječ (Nahod 2020a) To je u pravilu i naziv od kojega se najlakše tvore značenjski povezani nazivi.

3. Mrežnik i Struna

Najuočljivija je razlika između *Mrežnika* i *Strune* svakako u opsegu građe i metodologiji obrade. U *Struni* se obrađuju pojedinačni strukovni jezici u suradnji s područnim stručnjacima s posebnim naglaskom na normizaciju i usklađivanje na razini cijele baze. Specifične potrebe u uzajamnoj komunikaciji pojedinih struka u velikoj mjeri utječu na opseg građe i na razinu usklađenosti s drugim strukama (Kageura 2002., Nahod 2016., Bergovec, Runjaić 2012). S druge strane *Mrežnik* je, kao općejezični rječnik, drukčiji jer se u njemu ne obrađuju „različiti jezici” te je metodologija obradbe mnogo preciznije definirana, a obrada neusporedivo usklađenija i sustavnija. U nastavku se donosi rječnički članak natuknice *most* u *Mrežniku* s istaknutim poveznicama na *Strunu*, vidi 1. primjer, te prikaz građevinarskoga naziva, vidi 2. sliku, i naziva dentalne medicine *most* u *Struni*, vidi 3. sliku.

1. primjer: Poveznice na *Strunu* u rječničkome članku imenice *most*

môst im. m. (G mösta, D möstu, A môt, L möstu, I möstom; mn. N möstovi, G möstövā, DLI möstovima, A möstove)

1. grad. Most je građevina koja služi za prijelaz ljudi i prijenos tereta preko rijeke, morskoga tjesnaca, provalije ili kakve druge zapreke.

Promet se trenutačno odvija pontonskim mostom postavljenim prije nekoliko godina nakon urušavanja staroga drvenog mosta

Cestarina se naplaćuje na autocestama i poluautocestama te na nekim mostovima i tunelima.

Prvi most preko Vltave sagradio je kralj Vladislav II. 1170. godine.

Kakav je most? nov, star, velik; armiranobetonski, betonski, drveni, kameni; cestovni, gradski, pješački, pokretni, pontonski, željeznički; zapovjedni most, zračni most

Što most može? povezivati (Dubrovnik s ostatkom Hrvatske, dva otoka, otok s kopnom), spajati (dva dijela grada, dvije četvrti, dvije obale), srušiti se

Što se s mostom može? dovršiti ga, graditi ga, minirati ga, obnoviti ga, oštetiti ga, otvoriti ga, prijeći ga, projektirati ga, sagraditi ga, srušiti ga, zatvoriti ga

Koordinacija: most i autocesta, most i cesta, most i nadvožnjak, most i tunel, most i vijadukt

U vezi s mostom spominje se: cijena, gradilište, graditelj, gradnja, izgradnja, konstrukcija, obnova, održavanje, prelazak, projekt, rušenje, sanacija, urušavanje; dužina, kraj, luk, nosač, ograda, rub, sredina, strana, stup, temelj, visina

U imenima: Domovinski most, Jadranski most, Krčki most, Krvavi most, Maslenički most, Most slobode, Paški most, Pelješki most, Savski most, Šibenski most

Struna: <http://struna.ihjj.hr/naziv/most/22250/#naziv>

2. med. **Most je zubni nadomjestak.**

Swima bih preporučio da ne uništavate dva zuba kako biste stavili most ako ste izgubili samo jedan zub.

Na temelju modela zubni tehničar izrađuje krunicu, most ili protezu.

Kakav je most? bezmetalni keramički, metalni keramički; privremeni; zubni

Što se s mostom može? dobiti ga, postaviti ga, staviti ga, trebati ga, ugraditi ga

Koordinacija: most i krunica, most i proteza

U vezi s mostom spominje se: cijena, izrada, popravak

Struna: <http://struna.ihjj.hr/naziv/most/15718/#naziv>

- **zapovjedni most**

Zapovjedni most dio je broda s kojega se koordiniraju brodske aktivnosti.

Kad je uspio okrenuti brod prema plicini, bomba je pogodila krmu, zapovjedni most i dimnjak. Jahta ima tri kabine (dvije su dvoležajne), kupaočnicu, kuhinju i prostrani salon, kokpit i, naravno, na gornjoj etaži zapovjedni most.

- **zračni most**

Zračni most koridor je kojim se avionima ili helikopterima prevoze ljudi, humanitarna pomoć itd. iz jednoga mjesta na drugo.

Između glavnoga grada Lime i Pisca uspostavljen je zračni most za prijevoz pomoći.

Crveni križ namjerava tako dugo održavati zračni most dok ceste ne budu opet sigurne.

Struna: <http://struna.ihjj.hr/naziv/zracni-most/762/#naziv>

- **graditi mostove**

Graditi mostove znači uspostavljati suradnju.

- **rušiti (paliti) mostove <za sobom**

Rušiti (paliti) mostove <za sobom> znači prekidati sve odnose i onemogućivati povratak na prijašnje stanje

Struna: <http://struna.ihjj.hr/search-do/?q=most&naziv=1&polje=0#container>

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:

http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=most&search_type=basic

most im. m. jd.

definicija	građevina kojom se prometnica, opskrbi vod ili kanalizacija prevodi preko prepreke 1
kontekst	Poželjno je da je most tlocrtno prav i da prelazi preko prepreke okomito, ali danas su mostovi često tlocrtno zakrivljeni i kosi; dapače znaju se pružati i uzduž obronaka, ako je prometnica razmjerno visoko nad zemljom. 1
istovrijednice	engleski: bridge njemački: Brücke
podređeni nazivi	armiranobetonski most, drveni most, gredni most, lučni most, metalni most, ovješeni most, pješački most, pokretni most, viseći most
napomena	Prometnica može biti hodnik, cesta ili željeznica. Prepreka je obično rijeka, tjesnac, plovni put, dolina ili druga prometnica.
razredba	polje: građevinarstvo grana: nosive konstrukcije projekt: Usustavljanje hrvatskog građevinskog nazivlja

2. slika: Obrada građevinarskoga naziva *most* u *Struni*: stranica na koju vodi poveznica uz
1. značenje riječi *most* u *Mrežniku*

most <i>im. m. jd.</i>	
definicija	fiksoprotetski nadomjestak za dugotrajnu žvačno-funkcijsku, fonetsku, estetsku i profilaktičku terapiju te rekonstrukciju stomatognatoga sustava koji je trajno vezan za zube nosače ili implantate i nadoknađuje jedan zub ili više zuba koji nedostaju
istovrijednice	engleski: bridge, bridgework, dental bridge, fixed partial denture njemački: Brücke, Brückenarbeit, Zahnbrücke
podređeni nazivi	akrilatni most, privjesni most
razredba	polje: dentalna medicina grana: protetika dentalne medicine projekt: Hrvatsko stomatološko nazivlje

3. slika: Obrada naziva dentalne medicine *most* u *Struni*: stranica na koju vodi poveznica uz 2. značenje riječi *most* u *Mrežniku*

Upiše li se naziv *most* u tražilicu *Strune*, dobiva se ukupno 27 odgovora (jednorječnih ili dvorječnih naziva čija je riječ *most* sastavnica), čiji je manji dio prikazan na 4. slici. Na stranicu prikazanu na toj slici vodi poveznica koja se nalazi na kraju rječničkoga članka natuknice *most* u *Mrežniku* kako bi korisnik mogao steći uvid u sve nazive u kojima se pojavljuje sastavnica *most*, a koji u *hrWaC-u* i *Hrvatskoj jezičnoj riznici*, odnosno u općemu jeziku, nisu potvrđeni dovoljnim brojem potvrda da bi se obradili u *Mrežniku* ili u njima uopće nisu potvrđeni.

Pomoć ?

Napredno pretraživanje

Q

most

TRAŽI

© 2011 Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

© Željko Hajdinjak / Cropix

Rezultati pretraživanja za: MOST

1 2 » »

most fiksoprotetski nadomjestak za dugotrajnu žvačno-funkcijsku, fonetsku, estetsku i profilaktičku terapiju te rekonstrukciju stomatognatog sustava koji je trajno vezan za zube nosače ili implantate i nadoknađuje jedan zub ili više zuba koji nedostaju	dentalna medicina
most građevina kojom se prometnica, opskrbi vod ili kanalizacija prevodi preko prepreke	građevinarstvo
most dio moždanoga debla koji se poprečno pruža iznad produjene moždine, kroz čiji bazalni dio prolaze motorički putovi i čiji stražnji dio sadržava jezgre moždanih živaca	temeljne medicinske znanosti
most atom ili atomska skupina koja povezuje najmanje dva položaja koji nisu u susjedstvu, ali su dio istoga prstena u kondenziranome prstenastom sustavu ili povezuje atome na kraju veze koja je zajednička dvama prstenovima kondenziranoga prstenastog sustava	kemija
most kratka papilarna linija koja povezuje dvije usporedne papilarne linije	sigurnosne i obrambene znanosti
most građevina kojom se prevodi prometnica preko određene zapreke poput vodenoga toka, doline ili drugoga puta	arhitektura i urbanizam

4. slika: Rezultat pretraživanja naziva *most* u tražilici *Strune*: stranica na koju vodi poveznica navedena na kraju rječničkoga članka imenice *most*

Naziv *most* u *Struni* je obrađen kao arheološki, arhitektonsko-urbanistički, dentalnomedicinski, građevinarski, kemijski, sigurnosnoobrambeni naziv te naziv temeljnih medicinskih znanosti. Višerječni nazivi u kojima je *most* nosiva sastavnica obrađeni su kao arheološki, dentalnomedicinski, fizički, građevinski, povijesnoumjetnički, pravni, zrakoplovno-raketno-svemirskotehnički nazivi. Od dvorječnih se naziva navedenih u *Struni* u *Mrežniku* kao podnatuknica donosi naziv *zračni most* (također se donosi i podnatuknica *zapovjedni most*, međutim taj naziv nije (još) obrađen u *Struni*), ali se neki od naziva obrađenih u *Struni* spominju u kolokacijskim blokovima u kojima se riječ *most* označuje oznakom *grad.* (1. značenje), vidi 2. primjer, ili oznakom *med.* (2. značenje).

2. primjer: Kolokacijska rubrika uvedena pitanjem *Kakav je most?* uz 1. (grad.) značenje imenice *most* s podcrtanim kolokatima imenice *most* koji se nalaze u višerječnim nazivima sa sastavnicom *most* obrađenima u *Struni*

Kakav je most? nov, star, velik; armiranobetonski, betonski, drveni, kameni; cestovni, gradski, pješački, pokretni, pontonski, željeznički

Osim tih naziva u *Struni* se navode i obrađuju i građevinski nazivi *gredni most*, *lančani most*, *lučni most*, *metalni most*, *ovješeni most* za koje korpusi nisu ponudili dovoljno potvrda da bi se spominjali u kolokacijskoj rubrici prvoga značenja imenice *most*.

U drugome značenju imenice *most* (med.) u *Mrežniku* u kolokacijskoj rubrici uvedenoj pitanjem *Kakav je most?* nalaze se kolokati *bezmetalni*, *keramički*, *metalni keramički*; *privremeni*, *zubni*. U *Struni* se donosi dentalnomedicinski naziv *privremeni most*, ali i dentalnomedicinski nazivi *akrilatni most*, *inlejni most*, *privjesni most*.

Podnatuknica *zračni most* također se povezuje na obradu toga naziva u *Struni*.

Dani primjeri pokazuju kako povezivanje obrada u *Mrežniku* s terminološkim natuknicama u *Struni* omogućuje krajnjemu korisniku pristup specifičnim informacijama kakve u pravilu ne nalazimo u rječnicima općega jezika.

Poveznice na *Strunu* u *Mrežniku* dosad su dodane u 973 rječnička članka, što čini ugrubo 13 % ukupnoga fonda. Na prvi pogled ta statistička crtica može izgledati kao da nije u cijelosti ispunjen potencijal povezivanja tih dvaju izvora, no da bi se razumjelo da tomu nije tako, moramo u obzir uzeti temeljne razlike u metodologiji terminografske i leksikografske obrade jezika. Temelj odabira rječničkih natuknica *Mrežnika* čine korpusi (više u poglavlju *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*) te iako je osnovni abecedarij rezultat presjeka brojnih metodoloških načela, jezgru mu čine visokofrekventne riječi hrvatskoga standardnog jezika. U *Struni* je, s druge strane, odabir građe u najvećoj mjeri određen specifičnim potrebama određene struke te ne možemo govoriti o planiranome opsegu građe na razini cijele *Strune*. Očekivano, preklapanja obrađenih naziva u *Struni* i izraza u *Mrežniku* variraju ovisno o dubini specijalizacije određenoga strukovnog jezika u *Struni*, pa će tako preklapanje s fizičkim ili antropološkim nazivljem biti veće nego primjerice s nazivljem arheologije kamenoga doba. Nadalje, u *Struni* više od 95 % obrađene građe čine imenice, odnosno imenične konstrukcije, što je očekivano uzmemo li u obzir da je nositelj terminološke natuknice pojam (Nahod 2020b.). Budući da su u *Mrežniku* sve vrste riječi zastupljene u pravilu u skladu s zastupljenošću u općemu jeziku, velik dio građe u *Mrežniku* nije ni moguće povezati sa *Strunom* jer je u njoj veoma malen broj zapisa naziva koji su primjerice glagoli ili pridjevi te nema zapisa koji bi se mogli uvrstiti u rječnički članak koje funkcionalne riječi.

4. Zaključak

Povezivanje obrade općerječničke građe u *Mrežniku* s terminološkom građom u *Struni* svakako dopunjuje informacije koje *Mrežnik* pruža svojem korisniku. Iako *Mrežnik* i *Struna*, kao mrežni servisi Instituta za hrvatski jezik, na prvi pogled nemaju previše dodirnih točaka jer je *Mrežnik* općejezični rječnik, a *Struna* terminološka baza podataka te im je i cilj i konceptijski opseg različit, u praksi ne postoji jasna granica između općega jezika i strukovnih jezika. Upravo takvo povezivanje naoko nespojivih aspekata opisa jezika upućuje na potrebu sagledavanja hrvatskoga jezika kao heterogene cjeline koju nije moguće ni proučavati ni opisivati bez sagledavanja cjelokupnoga njezina fenomena (Cabr   Castellv   1998).

Izvori i literatura

- Hudeček, L.; Mihaljević, M.; Nahod, B. (u suradnji). 2009. *Hrvatski terminološki priručnik*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Kageura, Kyo. 2002. *The Dynamics of Terminology: A Descriptive Theory of Term Formation and Terminological Growth*. John Benjamins. Amsterdam – Philadelphia.
- Nahod, Bruno. 2016. *O umu stručnjaka*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Bergovec, Marina; Runjaić, Siniša. 2012. Harmonization of Multiple Entries in the Terminology Database Struna (Croatian Special Field Terminology). Proceedings of the 10th Terminology and Knowledge Engineering Conference (TKE 2012). Ur. Aguado de Cea, Guadalupe i dr. Universidad Politécnica de Madrid. Madrid. 231–241.
- Nahod, Bruno. 2020. Terminološka baza Struna. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Mihaljević, Milica; Hudeček, Lana; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 1–8.
- Nahod, Bruno. 2020. O nazivnosti pridjeva: komparativna analiza pridjeva u Struni i rječnicima općega jezika. *Svijet od riječi – Terminološki i leksikografski ogledi*. Ur. Ostroški Anić, Ana; Brač Ivana. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 185–198.
- Cabré Castellví, M. Teresa. 1998. Do We Need an Autonomous Theory of Terms? *Terminology* 5/1. 5–19.
